ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τμήμα μείζονος συνθέσεως)
της 23ης Μαρτίου 2006 *

Στην υπόθεση C-408/03,

με αντικείμενο προσφυγή του άρθρου 226 ΕΚ λόγω παραβάσεως, η οποία ασκήθηκε στις 30 Σεπτεμβρίου 2003,

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τη M. Κοντού-Durande και τον D. Martin, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

προσφεύγουσα,

κατά

Βασιλείου του Βελγίου, εκπροσωπούμενου από την E. Dominkovits,

καθού,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

υποστηριζόμενου από το

Ηνωμένο Βασίλειο της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας, εκπροσωπούμενο από την C. Jackson, επικουρούμενη από την E. Sharpston, QC,

παρεμβαίνον,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τμήμα μείζονος συνθέσεως),

συγκείμενο από τους B. Σκουρή, Πρόεδρο, P. Jann, C. W. A. Timmermans, A. Rosas, K. Schiemann (εισηγητή) και J. Makarczyk, προέδρους τμήματος, J.-P. Puissochet, R. Schintgen, P. Kūris, J. Klučka, U. Lõhmus, E. Levits και A. Ó Caoimh, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: D. Ruiz-Jarabo Colomer
γραμματέας: K. Sztranc, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 20ής Σεπτεμβρίου 2005,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 25ης Οκτωβρίου 2005,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ζητεί με την προσφυγή της από το Δικαστήριο να αναγνωρίσει ότι:

— το Βασίλειο του Βελγίου, εξαρτώντας το δικαίωμα διαμονής των πολιτών της Ενώσεως από την προϋπόθεση ότι διαθέτουν επαρκείς ατομικούς πόρους, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 18 ΕΚ και από την οδηγία 90/364/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 28ης Ιουνίου 1990, σχετικά με το δικαίωμα διαμονής (ΕΕ L 180, σ. 26),

— το Βασίλειο του Βελγίου, προβλέποντας τη δυνατότητα να κοινοποιείται αυτομάτως διαταγή περί εγκαταλείψεως της επικρατείας στους πολίτες της Ενώσεως που δεν έχουν προσκομίσει εντός συγκεκριμένης προθεσμίας τα αναγκαία για τη λήψη τίτλου διαμονής έγγραφα, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 2 της οδηγίας 90/364, από το άρθρο 4 της οδηγίας 68/360/ΕΟΚ, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί καταργήσεως των περιορισμών στη διακίνηση και στη διαμονή των εργαζομένων των κρατών μελών και των οικογενειών τους στο εσωτερικό της Κοινότητας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 43), από το άρθρο 4 της οδηγίας 73/148/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1973, περί καταργήσεως των περιορισμών στη διακίνηση και στη διαμονή των υπηκόων των κρατών μελών στο εσωτερικό της Κοινότητας στον τομέα της εγκαταστάσεως και της παροχής υπηρεσιών (ΕΕ ειδ. έκδ. 06/001, σ. 144), από το άρθρο 2 της οδηγίας 93/96/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 29ης Οκτωβρίου 1993, σχετικά με το δικαίωμα διαμονής των σπουδαστών (ΕΕ L 317, σ. 59) και από το άρθρο 2 της οδηγίας 90/365/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 28ης Ιουνίου 1990, σχετικά με το δικαίωμα διαμονής των μισθωτών και μη μισθωτών εργαζομένων που έχουν παύσει την επαγγελματική δραστηριότητά τους (ΕΕ L 180, σ. 28).

Το νομικό πλαίσιο

Η κοινοτική νομοθεσία

2 Το άρθρο 1, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 90/364 ορίζει:

«Τα κράτη μέλη παρέχουν το δικαίωμα διαμονής στους υπηκόους των κρατών μελών που δεν έχουν αυτό το δικαίωμα βάσει άλλων διατάξεων του κοινοτικού δικαίου, καθώς και στα μέλη της οικογενείας τους, όπως καθορίζονται στην παράγραφο 2, υπό τον όρο ότι διαθέτουν οι ίδιοι και τα μέλη της οικογενείας τους υγειονομική ασφάλιση που να καλύπτει το σύνολο των κινδύνων στο κράτος μέλος υποδοχής, καθώς και επαρκείς πόρους ώστε να μην επιβαρύνουν, κατά τη διάρκεια της διαμονής τους, το σύστημα κοινωνικής προνοίας του κράτους μέλους υποδοχής.»

3 Το άρθρο 2, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας προβλέπει:

«Το δικαίωμα διαμονής διαπιστώνεται με την έκδοση εγγράφου το οποίο καλείται [άδεια] διαμονής υπηκόου κράτους μέλους της ΕΟΚ, του οποίου η ισχύς μπορεί να περιορίζεται σε πέντε έτη, με δυνατότητα ανανέωσης. Πάντως, τα κράτη μέλη, εφόσον το κρίνουν αναγκαίο, μπορούν να απαιτούν την εκ νέου θεώρηση της άδειας μετά τα δύο πρώτα έτη διαμονής. Εάν μέλος της οικογένειας δεν έχει την ιθαγένεια κράτους μέλους, του χορηγείται έγγραφο διαμονής της αυτής ισχύος με το έγγραφο το χορηγούμενο στον υπήκοο ο οποίος το συντηρεί.

Για την έκδοση της άδειας ή του εγγράφου διαμονής, το κράτος μέλος μπορεί να απαιτεί από τον αιτούντα μόνον την προσκόμιση δελτίου ταυτότητας ή διαβατηρίου εν ισχύι καθώς και την απόδειξη ότι ο αιτών πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 1.»

4 Δυνάμει του άρθρου 3 της ίδιας οδηγίας, το δικαίωμα διαμονής διατηρείται όσο οι δικαιούχοι πληρούν τις προϋποθέσεις του άρθρου 1 της οδηγίας αυτής.

5 Το άρθρο 4 της οδηγίας 68/360 σχετικά με το δικαίωμα διαμονής των εργαζόμενων μισθωτών ορίζει:

«1. Τα κράτη μέλη αναγνωρίζουν το δικαίωμα διαμονής στην επικράτειά τους στα αναφερόμενα στο άρθρο 1 πρόσωπα τα οποία είναι σε θέση να προσκομίσουν τα έγγραφα που απαριθμούνται στην παράγραφο 3.

2. Το δικαίωμα διαμονής βεβαιώνεται με έγγραφο το οποίο καλείται "άδεια διαμονής υπηκόου κράτους μέλους της ΕΟΚ". [...]

3. Για την έκδοση της αδείας διαμονής υπηκόου κράτους μέλους της ΕΟΚ τα κράτη μέλη δύνανται να απαιτούν την προσκόμιση μόνον [ορισμένων] από τα έγγραφα που απαριθμούνται κατωτέρω: [...]»

6 Το άρθρο 4, παράγραφος 1, πρώτο και δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 73/148 έχει ως εξής:

«Κάθε κράτος μέλος αναγνωρίζει δικαίωμα μόνιμης διαμονής στους υπηκόους των άλλων κρατών μελών που εγκαθίστανται στην επικράτειά του, προκειμένου να ασκήσουν εκεί μη μισθωτή δραστηριότητα, εφ' όσον οι περιορισμοί στους οποίους υπόκειται η δραστηριότητα αυτή έχουν καταργηθεί δυνάμει της Συνθήκης.

Το δικαίωμα διαμονής βεβαιώνεται με έγγραφο, το οποίο καλείται "άδεια διαμονής υπηκόου κράτους μέλους των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων". [...]»

7 Το άρθρο 6 της ίδιας οδηγίας προβλέπει τα εξής:

«Για την έκδοση της αδείας διαμονής και του τίτλου διαμονής το κράτος μέλος δύναται να απαιτεί από τον αιτούντα μόνο:

α) το δελτίο ταυτότητος ή το διαβατήριο, με το οποίο εισήλθε στην επικράτειά του·

β) απόδειξη ότι εμπίπτει σε μία από τις κατηγορίες που αναφέρονται στα άρθρα 1 και 4.»

8 Το άρθρο 1 της οδηγίας 93/96 προβλέπει:

«Για να προσδιοριστούν οι προϋποθέσεις που θα διευκολύνουν την άσκηση του δικαιώματος διαμονής και για να διασφαλισθεί η χωρίς διακρίσεις πρόσβαση στην επαγγελματική εκπαίδευση υπηκόου κράτους μέλους που έγινε δεκτός να παρακολουθήσει επαγγελματική εκπαίδευση σε άλλο κράτος μέλος, τα κράτη μέλη αναγνωρίζουν δικαίωμα διαμονής σε κάθε σπουδαστή-υπήκοο κράτους μέλους που δεν έχει το εν λόγω δικαίωμα με βάση άλλη διάταξη του κοινοτικού δικαίου, καθώς και στο/στη σύζυγό του και τα συντηρούμενα τέκνα τους, ο οποίος δηλώνει ή με οποιοδήποτε άλλο τουλάχιστο ισοδύναμο τρόπο, ή κατ' επιλογήν του, διαβεβαιώνει την αρμόδια εθνική αρχή ότι διαθέτει πόρους, ώστε τα πρόσωπα αυτά να μην επιβαρύνουν, κατά τη διάρκεια της διαμονής τους, το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας του κράτους μέλους υποδοχής, υπό τον όρο ότι θα είναι εγγεγραμμένος σε αναγνωρισμένο εκπαιδευτικό ίδρυμα προκειμένου να παρακολουθήσει, κατά κύρια απασχόληση, κύκλο επαγγελματικής εκπαίδευσης και ότι διαθέτει υγειονομική ασφάλιση η οποία καλύπτει το σύνολο των κινδύνων στο κράτος μέλος υποδοχής.»

9 Σύμφωνα με το άρθρο 2, παράγραφος 1, δεύτερο και τρίτο εδάφιο, της εν λόγω οδηγίας:

«1. Το δικαίωμα διαμονής διαπιστώνεται με την έκδοση εγγράφου το οποίο καλείται "άδεια διαμονής υπηκόου κράτους μέλους της ΕΟΚ" [...]

Για την έκδοση της άδειας ή του εγγράφου διαμονής, το κράτος μέλος μπορεί να απαιτεί από τον αιτούντα μόνον την προσκόμιση δελτίου ταυτότητας ή διαβατηρίου εν ισχύι καθώς και την απόδειξη ότι ο αιτών πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 1.»

10 Το άρθρο 1, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 90/365 ορίζει:

«Τα κράτη μέλη παρέχουν το δικαίωμα διαμονής σε κάθε υπήκοο κράτους μέλους ο οποίος άσκησε στην Κοινότητα μισθωτή ή μη μισθωτή δραστηριότητα, καθώς και στα μέλη της οικογενείας του όπως καθορίζονται στην παράγραφο 2, υπό την προϋπόθεση ότι εισπράττει σύνταξη αναπηρίας, πρόωρη σύνταξη ή σύνταξη γήρατος, ή πρόσοδο για εργατικό ατύχημα ή επαγγελματική νόσο, επαρκούς ύψους ώστε να μην επιβαρύνουν, κατά το διάστημα της διαμονής τους, το σύστημα κοινωνικής προνοίας του κράτους μέλους υποδοχής, και υπό την προϋπόθεση ότι διαθέτουν υγειονομική ασφάλιση που να καλύπτει το σύνολο των κινδύνων στο κράτος μέλος υποδοχής.»

11 Το άρθρο 2, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας προβλέπει:

«Το δικαίωμα διαμονής διαπιστώνεται με την έκδοση εγγράφου το οποίο καλείται "άδεια διαμονής υπηκόου κράτους μέλους της ΕΟΚ" [...]

Για την έκδοση της άδειας ή του εγγράφου διαμονής, το κράτος μέλος μπορεί να απαιτεί από τον αιτούντα μόνον την προσκόμιση δελτίου ταυτότητας ή διαβατηρίου εν ισχύι καθώς και την απόδειξη ότι ο αιτών πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 1.»

Η εθνική νομοθεσία

12 Οι προϋποθέσεις διαμονής των πολιτών της Ενώσεως στο Βέλγιο διέπονται από τις διατάξεις του βασιλικού διατάγματος της 8ης Οκτωβρίου 1981, περί της εισόδου

στην επικράτεια, της διαμονής, της εγκαταστάσεως και της απομακρύνσεως των αλλοδαπών (*Moniteur belge* της 27ης Οκτωβρίου 1981, σ. 1), όπως έχει τροποποιηθεί από το βασιλικό διάταγμα της 12ης Ιουνίου 1998 (*Moniteur belge* της 21ης Αυγούστου 1998, σ. 26854, στο εξής: βασιλικό διάταγμα).

13 Όσον αφορά το προβλεπόμενο από την οδηγία 90/364 δικαίωμα διαμονής των υπηκόων των κρατών μελών, το άρθρο 53 του βασιλικού διατάγματος ορίζει:

«1. Ο αλλοδαπός πολίτης ΕΚ [...] έχει δικαίωμα να εγκατασταθεί στο Βασίλειο υπό την προϋπόθεση ότι είναι ασφαλισμένος για ασθένεια σε ασφαλιστικό φορέα που καλύπτει τους κινδύνους στο Βέλγιο και υπό την προϋπόθεση ότι διαθέτει επαρκείς πόρους ώστε να μην επιβαρύνει τις δημόσιες αρχές.

2. [...]

Πριν το τέλος του πέμπτου μήνα από την κατάθεση της αιτήσεως εγκαταστάσεως, ο αλλοδαπός κοινοτικός πολίτης πρέπει να αποδείξει με κάθε αποδεικτικό μέσο ότι πληροί τις προϋποθέσεις της [παραγράφου] 1.

[...]

4. Ο Υπουργός ή το εξουσιοδοτημένο από αυτόν πρόσωπο εκδίδει αρνητική ως προς την εγκατάσταση απόφαση όταν δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις που τίθενται για την εγκατάσταση. Ο δήμαρχος ή το εξουσιοδοτημένο από αυτόν πρόσωπο εκδίδει αρνητική ως προς την εγκατάσταση απόφαση όταν δεν προσκομίζονται εμπροθέσμως [εντός πέντε μηνών] τα απαιτούμενα έγγραφα.

Και στις δύο περιπτώσεις η απόφαση αυτή κοινοποιείται στον αλλοδαπό με έγγραφο [...] στο οποίο περιλαμβάνεται ενδεχομένως και διαταγή να εγκαταλείψει την επικράτεια.

[...]

6. Όταν εκδίδεται αρνητική ως προς την εγκατάσταση απόφαση σύμφωνα με την [παράγραφο] 4, μετά την παρέλευση πέντε μηνών από την αίτηση [...] εκδίδεται διαταγή για τον αλλοδαπό κοινοτικό πολίτη εγκαταλείψεως της επικράτειας. Η διαταγή εγκαταλείψεως της επικράτειας καθίσταται εκτελεστή 15 ημέρες μετά την παύση ισχύος της βεβαιώσεως εγγραφής.»

14 Το άρθρο 5, τρίτο εδάφιο, στοιχείο β', σημείο 1, της εγκυκλίου της 14ης Ιουλίου 1998, σχετικά με τις προϋποθέσεις διαμονής των αλλοδαπών πολιτών της Ενώσεως και των μελών της οικογενείας τους καθώς και των αλλοδαπών μελών της οικογενείας βέλγων υπηκόων (*Moniteur belge* της 21ης Αυγούστου 1998, σ. 27032), επιβεβαιώνει ότι, αν τα απαιτούμενα δικαιολογητικά δεν προσκομισθούν εντός της ταχθείσας προθεσμίας, η διοίκηση είναι υποχρεωμένη όχι μόνο να αρνηθεί τη διαμονή, αλλά επίσης να κοινοποιήσει διαταγή εγκαταλείψεως του εθνικού εδάφους.

15 Όσον αφορά το δικαίωμα διαμονής των εργαζομένων μισθωτών ή μη μισθωτών, το άρθρο 45 του βασιλικού διατάγματος προβλέπει:

«1. Ο αλλοδαπός ΕΚ που έρχεται στο Βέλγιο για να ασκήσει εκεί δραστηριότητα μισθωτού ή μη μισθωτού [...] εγγράφεται [...] στο μητρώο αλλοδαπών και λαμβάνει βεβαίωση εγγραφής που ισχύει [...] για πέντε μήνες από την ημερομηνία εκδόσεώς της.

[...]

Πριν από τη λήξη του τρίτου μήνα από την υποβολή της αιτήσεως, ο αλλοδαπός πολίτης της Κοινότητας πρέπει να προσκομίσει είτε βεβαίωση του εργοδότη του [...] αν ασκεί ή προτίθεται να ασκήσει μισθωτή δραστηριότητα, είτε τα απαιτούμενα για την άσκηση του επαγγέλματός του έγγραφα, αν ασκεί ή προτίθεται να ασκήσει μη μισθωτή δραστηριότητα.

[...]

3. Ο Υπουργός ή το εξουσιοδοτημένο από αυτόν πρόσωπο εκδίδει αρνητική ως προς την εγκατάσταση απόφαση αν δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις για την εγκατάσταση. Ο δήμαρχος ή το εξουσιοδοτημένο από αυτόν πρόσωπο εκδίδει αρνητική ως προς την εγκατάσταση απόφαση όταν δεν προσκομίζονται τα απαιτούμενα έγγραφα εντός της προθεσμίας της [παραγράφου] 1, εδάφιο 3.

Και στις δύο περιπτώσεις η απόφαση κοινοποιείται στον αλλοδαπό με έγγραφο [...] στο οποίο περιλαμβάνεται ενδεχομένως και απόφαση απελάσεως.

[...]

5. [...] Η απόφαση απελάσεως καθίσταται εκτελεστή τριάντα ημέρες μετά την παύση ισχύος της βεβαιώσεως εγγραφής.

[...]»

16 Ομοίως, όσον αφορά τους εργαζόμενους μισθωτούς ή μη μισθωτούς που έχουν παύσει την επαγγελματική δραστηριότητά τους, το άρθρο 51, παράγραφος 4, του βασιλικού διατάγματος ορίζει ότι η αρνητική περί εγκαταστάσεως απόφαση

κοινοποιείται στον αλλοδαπό μαζί με διαταγή εγκαταλείψεως της επικράτειας όταν δεν προσκομίσθηκαν τα απαιτούμενα έγγραφα πριν από το τέλος του πέμπτου μήνα μετά την αίτηση εγκαταστάσεως. Η διαταγή εγκαταλείψεως της επικράτειας καθίσταται εκτελεστή δεκαπέντε ημέρες μετά την παύση ισχύος της βεβαιώσεως εγγραφής.

17 Όσον αφορά το δικαίωμα διαμονής των σπουδαστών, το άρθρο 55 του βασιλικού διατάγματος προβλέπει ότι, όταν ο υπήκοος κράτους μέλους δεν προσκομίσει, εντός της τρίμηνης προθεσμίας από την κατάθεση της αιτήσεώς του περί διαμονής, κανένα δικαιολογητικό ικανό να αποδείξει ότι πληροί τις προϋποθέσεις διαμονής, η δημοτική αρχή εκδίδει απόφαση με την οποία θέτει τέλος στη διαμονή του, με διαταγή εγκαταλείψεως της επικράτειας.

Η προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασία

18 Όπως προκύπτει από τη δικογραφία, η Επιτροπή έλαβε διάφορες καταγγελίες για τη βελγική νομοθεσία και τη διοικητική πρακτική όσον αφορά, αφενός, τις προϋποθέσεις χορηγήσεως αδειών διαμονής βάσει της οδηγίας 90/364 και, αφετέρου, τις άδειες παραμονής και τις διαταγές εγκαταλείψεως της επικράτειας που εκδόθηκαν κατά πολιτών της Ενώσεως.

19 Προβάλλει ότι εστίασε την προσοχή της ειδικότερα στην περίπτωση της Mamade De Figueiredo η οποία, τον Αύγουστο του 1999, ήλθε, μαζί με τις τρεις θυγατέρες της, να συμβιώσει με βέλγο υπήκοο με τον οποίο είχε σχέση από μακρού. Στη δήλωση αφίξεως που συντάχθηκε στις 30 Αυγούστου 1999 σημειώνεται ότι δόθηκε άδεια διαμονής μέχρι τις 29 Οκτωβρίου 1999. Ο σύντροφος της De Figueiredo κατέθεσε ταυτόχρονα ένα έγγραφο με το οποίο αναλάμβανε να καλύψει τις ανάγκες τους.

20 Στις 16 Δεκεμβρίου 1999, κοινοποιήθηκε στη De Figueiredo διαταγή εγκαταλείψεως της επικράτειας για τον λόγο ότι παρέμεινε στο Βέλγιο ενώ είχε παρέλθει η ημερομηνία λήξεως της δηλώσεως αφίξεως. Οι βελγικές αρχές θεώρησαν ότι η ενδιαφερόμενη δεν πληρούσε την προϋπόθεση περί επαρκών πόρων του άρθρου 1 της οδηγίας 90/364, διευκρινίζοντας ότι το έγγραφο με το οποίο ο σύντροφός της αναλάμβανε να καλύψει τις ανάγκες τους δεν συνιστούσε απόδειξη ότι αυτή διέθετε επαρκείς πόρους.

21 Κατόπιν ανταλλαγής εγγράφων μεταξύ της Επιτροπής και των βελγικών αρχών, η Επιτροπή, με έγγραφο οχλήσεως της 8ης Μαΐου 2001, πληροφόρησε το Βασίλειο του Βελγίου ότι θεωρούσε ως πόρους που λαμβάνονται υπόψη όχι μόνον τους προσωπικούς πόρους του αιτούντος την άδεια διαμονής. Εξάλλου, όσον αφορά τη διαταγή εγκαταλείψεως της επικράτειας, η Επιτροπή διερωτήθηκε για τον αυτόματο χαρακτήρα, δυνάμει της βελγικής νομοθεσίας, της αποφάσεως της διοικήσεως περί εκδόσεως της διαταγής αυτής, όταν διαπιστώνεται η μη προσκόμιση των απαραίτητων δικαιολογητικών για τη χορήγησή της.

22 Με την απάντησή τους στο έγγραφο οχλήσεως, οι βελγικές αρχές επισήμαναν ότι, κατ' αυτές, το άρθρο 1, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 90/364 συνεπάγεται ότι ο πολίτης της Ενώσεως που επικαλείται το δικαίωμα της οδηγίας αυτής πρέπει να διαθέτει επαρκείς προσωπικούς πόρους.

23 Οι εν λόγω αρχές προβάλλουν ότι τα εισοδήματα που προέρχονται από τρίτον μπορούν επίσης να ληφθούν υπόψη εφόσον ανήκουν στον σύζυγο και/ή στα τέκνα του πολίτη της Ενώσεως που επικαλείται το δικαίωμα της οδηγίας 90/364. Η σχέση μεταξύ αυτού του τελευταίου και του προσώπου που υποδεικνύει ως πηγή, έστω μερική, των εισοδημάτων του πρέπει να υπαχθεί σε ένα νομικό πλαίσιο, για να μπορεί το κράτος μέλος υποδοχής να είναι βέβαιο ότι το πρόσωπο αυτό συνδέεται με έννομη σχέση που παρέχει τη δυνατότητα οικονομικής στηρίξεως του πολίτη της Ενώσεως.

24 Εξάλλου, οι βελγικές αρχές επισήμαναν ότι, κατά την εκτίμησή τους, έχουν δικαίωμα να λάβουν μέτρο απελάσεως κατά πολίτη της Ενώσεως που διαμένει στο Βέλγιο περισσότερο από τρεις μήνες χωρίς να έχει κινήσει τη διαδικασία εγκαταστάσεως ή χωρίς να έχει προσκομίσει τα έγγραφα που απαιτούνται στο πλαίσιο της υποβληθείσας αιτήσεως εγκαταστάσεως.

25 Η Επιτροπή, θεωρώντας μη ικανοποιητικά τα επιχειρήματα που προέβαλε το Βασίλειο του Βελγίου, απηύθυνε στο κράτος αυτό, στις 3 Απριλίου 2002, αιτιολογημένη γνώμη με την οποία το κάλεσε να λάβει τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να συμμορφωθεί εντός προθεσμίας δύο μηνών από την παραλαβή της.

26 Η Επιτροπή, επειδή δεν ικανοποιήθηκε από την απάντηση που έδωσε το Βασίλειο του Βελγίου, άσκησε την υπό κρίση προσφυγή.

27 Με διάταξη του Προέδρου του Δικαστηρίου της 9ης Μαρτίου 2004, επετράπη στο Ηνωμένο Βασίλειο της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας να παρέμβει προς στήριξη των αιτημάτων του Βασιλείου του Βελγίου.

Επί της προσφυγής

Επί της πρώτης αιτιάσεως σχετικά με την προϋπόθεση σύμφωνα με την οποία ο πολίτης της Ενώσεως πρέπει να διαθέτει επαρκείς προσωπικούς πόρους

Επιχειρήματα των διαδίκων

28 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι το άρθρο 1, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 90/364 ουδόλως απαιτεί να διαθέτει ο πολίτης της Ενώσεως επαρκείς προσωπικούς πόρους για τον εαυτό του και για τα μέλη της οικογενείας του.

29 Η γραμματική αυτή ερμηνεία της εν λόγω διατάξεως ενισχύεται από τον σκοπό της οδηγίας 90/364, ο οποίος έγκειται στο να μην επιβαρύνει ο δικαιούχος του δικαιώματος διαμονής ή τα μέλη της οικογενείας του το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας του κράτους μέλους υποδοχής. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι, για την επίτευξη του σκοπού αυτού, δεν είναι κρίσιμο αν οι πόροι προέρχονται από τον ίδιο τον δικαιούχο του δικαιώματος ή από άλλη πηγή.

30 Έτσι, οι πόροι αυτοί μπορούν να αποτελούνται ή να συμπληρώνονται από τους πόρους γονέα ή τρίτου, π.χ., προσώπου που συγκατοικεί με τον δικαιούχο του δικαιώματος διαμονής ή εγγυάται υπέρ αυτού, εφόσον προσκομίζονται τα σχετικά δικαιολογητικά. Η Επιτροπή εκτιμά ότι η διάκριση που επιβάλλεται από τις βελγικές αρχές όσον αφορά την προέλευση των εισοδημάτων, αν δηλαδή προέρχονται ή όχι από πρόσωπα με τα οποία ο πολίτης της Ενώσεως συνδέεται με έννομη σχέση, είναι τεχνητή και δεν βρίσκει κανένα έρεισμα στο κοινοτικό δίκαιο.

31 Η Επιτροπή καταλήγει ότι οι βελγικές αρχές, επιβάλλοντας στον πολίτη της Ενώσεως να διαθέτει προσωπικά επαρκείς πόρους για τον εαυτό του και για την οικογένειά του, παραβαίνουν το άρθρο 18 ΕΚ και δεν σέβονται την αρχή της αναλογικότητας κατά την εφαρμογή της προϋποθέσεως σχετικά με την ύπαρξη επαρκών πόρων της οδηγίας 90/364.

32 Το Βασίλειο του Βελγίου, αφού ενέμεινε αρχικά σε μια αυστηρότερη άποψη, επέδειξε, με το υπόμνημά του ανταπαντήσεως, άμβλυνση στην άποψή του δεχόμενο να λάβει υπόψη τους πόρους συντρόφου, αλλά μόνον όταν αυτός δεσμεύθηκε να τους θέσει στη διάθεση του πολίτη της Ενώσεως με σύμβαση συναφθείσα ενώπιον συμβολαιογράφου η οποία περιλαμβάνει ρήτρα για παροχή υποστήριξης.

33 Όσον αφορά την προέλευση των πόρων αυτών, το Ηνωμένο Βασίλειο υποστηρίζει ότι ο αιτών τίτλο διαμονής πρέπει να διαθέτει επαρκείς προσωπικούς πόρους χωρίς να μπορεί να επικαλεστεί προς τούτο τους πόρους μέλους της οικογένειάς του.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

— Εισαγωγικές παρατηρήσεις

34 Το προβλεπόμενο από το άρθρο 18, παράγραφος 1, ΕΚ δικαίωμα διαμονής στο έδαφος των κρατών μελών αναγνωρίζεται ευθέως σε κάθε πολίτη της Ενώσεως από σαφή και ακριβή διάταξη της Συνθήκης ΕΚ, υπό τους περιορισμούς και τις προϋποθέσεις που προβλέπονται από αυτή καθώς και από τις διατάξεις που θεσπίζονται για την εφαρμογή της (βλ. απόφαση της 17ης Σεπτεμβρίου 2002, C-413/99, Baumbast και R, Συλλογή 2002, σ. I-7091, σκέψεις 84 και 85).

35 Για τους σκοπούς της υπό κρίση υποθέσεως, οι περιορισμοί και οι προϋποθέσεις αυτές απορρέουν από την οδηγία 90/364.

36 Όπως προκύπτει από το άρθρο 1, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας αυτής, τα κράτη μέλη μπορούν να απαιτούν από τους υπηκόους άλλου κράτους μέλους που θέλουν να κάνουν χρήση του δικαιώματος διαμονής στο έδαφός τους να διαθέτουν, οι ίδιοι και τα μέλη της οικογενείας τους, υγειονομική ασφάλιση που να καλύπτει το σύνολο των κινδύνων στο κράτος μέλος υποδοχής, καθώς και επαρκείς πόρους ώστε να μην επιβαρύνουν, κατά τη διάρκεια της διαμονής τους, το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας του κράτους μέλους αυτού.

37 Οι προϋποθέσεις αυτές, υπό το φως της τέταρτης αιτιολογικής σκέψης της εν λόγω οδηγίας, σύμφωνα με την οποία οι κάτοχοι του δικαιώματος διαμονής δεν πρέπει να αποτελέσουν δυσανάλογο βάρος για τα δημόσια οικονομικά του κράτους μέλους υποδοχής, πηγάζουν από την ιδέα ότι η άσκηση του δικαιώματος διαμονής των πολιτών της Ενώσεως μπορεί να εξαρτάται από τα νόμιμα συμφέροντα των κρατών μελών (απόφαση Baumbast και R, προπαρατεθείσα, σκέψη 90).

— Εξέταση της πρώτης αιτιάσεως

38 Με την πρώτη αιτίαση, η Επιτροπή προσάπτει στο Βασίλειο του Βελγίου ότι λαμβάνει υπόψη του, για τους σκοπούς της εφαρμογής της οδηγίας 90/364, μόνον τους προσωπικούς πόρους του πολίτη της Ενώσεως που επικαλείται το δικαίωμα διαμονής ή τους πόρους του συζύγου ή τέκνου του πολίτη αυτού, αποκλείοντας τους πόρους τρίτου προσώπου, ιδίως συντρόφου με τον οποίο δεν συνδέεται με καμία έννομη σχέση.

39 Επιβάλλεται η υπενθύμιση ότι, κατά πάγια νομολογία, η εφαρμογή των εν λόγω περιορισμών και προϋποθέσεων του άρθρου 1, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 90/364 πρέπει να γίνεται τηρουμένων των ορίων που επιβάλλονται από το κοινοτικό δίκαιο και σύμφωνα με τις γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου, και ιδίως την αρχή της αναλογικότητας. Τούτο σημαίνει ότι τα εθνικά μέτρα που θεσπίζονται συναφώς πρέπει να είναι κατάλληλα και αναγκαία για να επιτευχθεί ο επιδιωκόμενος σκοπός (βλ. απόφαση Baumbast και R, προπαρατεθείσα, σκέψη 91).

40 Με τις σκέψεις 30 και 31 της αποφάσεως της 19ης Οκτωβρίου 2004, C-200/02, Zhu και Chen (Συλλογή 2004, σ. I-9925), το Δικαστήριο έκρινε ότι, σύμφωνα με το κείμενο του άρθρου 1, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 90/364, αρκεί οι υπήκοοι των κρατών μελών να «διαθέτουν» τους απαραίτητους πόρους, χωρίς η διάταξη αυτή να επιβάλλει την παραμικρή υποχρέωση όσον αφορά την προέλευση των πόρων αυτών. Η ερμηνεία αυτή επιβάλλεται κατά μείζονα λόγο καθόσον οι διατάξεις που καθιερώνουν θεμελιώδεις αρχές, όπως αυτή της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων, πρέπει να τυγχάνουν ευρείας ερμηνείας.

41 Το Δικαστήριο έκρινε, επομένως, ότι η ερμηνεία της προϋποθέσεως περί επάρκειας των πόρων, κατά την έννοια της οδηγίας 90/364, σύμφωνα με την οποία ο ενδιαφερόμενος πρέπει να διαθέτει προσωπικά τους πόρους αυτούς χωρίς να μπορεί να επικαλεσθεί προς τούτο τους πόρους μέλους της οικογένειας που τον συνοδεύει,

θα προσέθετε στην προϋπόθεση αυτή, όπως διατυπώνεται στην εν λόγω οδηγία, μια απαίτηση σχετική με την προέλευση των πόρων η οποία θα αποτελούσε δυσανάλογη ανάμιξη στην άσκηση του θεμελιώδους δικαιώματος της ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής το οποίο εγγυάται το άρθρο 18 ΕΚ, καθόσον δεν είναι απαραίτητη για την επίτευξη του επιδιωκομένου σκοπού, ο οποίος συνίσταται στην προστασία των δημόσιων οικονομικών των κρατών μελών (απόφαση Zhu και Chen, προπαρατεθείσα, σκέψη 33).

42 Από τη νομολογία αυτή προκύπτει ότι, εφόσον οι οικονομικοί πόροι εξασφαλίζονται από μέλος της οικογένειας του πολίτη της Ενώσεως, πληρούται η προϋπόθεση σχετικά με την ύπαρξη επαρκών πόρων του άρθρου 1, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 90/364.

43 Πρέπει να εξεταστεί αν το ίδιο συμπέρασμα επιβάλλεται όταν ο πολίτης της Ενώσεως προτίθεται να επικαλεστεί τα εισοδήματα του συντρόφου του που κατοικεί στο κράτος μέλος υποδοχής.

44 Η εξέταση αυτή αφορά ουσιαστικά το θέμα της προελεύσεως των εισοδημάτων αυτών, δεδομένου ότι οι αρχές του κράτους μέλους υποδοχής έχουν, εν πάση περιπτώσει, το δικαίωμα να προβούν στους αναγκαίους ελέγχους όσον αφορά την ύπαρξη των εισοδημάτων, το ύψος τους και τη διαθεσιμότητά τους.

45 Το Βασίλειο του Βελγίου παραδέχεται ότι τα εισοδήματα αυτά μπορούν να ληφθούν υπόψη εφόσον προέρχονται από πρόσωπο που συνδέεται με τον δικαιούχο με έννομη σχέση που τον δεσμεύει να καλύπτει τις ανάγκες του δικαιούχου. Υποστηρίζει ότι η απαίτηση αυτή δικαιολογείται από το γεγονός ότι, αν γινόταν δεκτό να λαμβάνονται υπόψη τα εισοδήματα ενός προσώπου του οποίου η σχέση με τον πολίτη της Ενώσεως δεν ορίζεται νομικά και μπορεί επομένως να λυθεί χωρίς δυσκολία, είναι μεγαλύτερος ο κίνδυνος να επιβαρύνει ο πολίτης αυτός, μετά ορισμένο χρόνο, το σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως του κράτους μέλους υποδοχής.

46 Η δικαιολογία αυτή δεν μπορεί να γίνει δεκτή, δεδομένου ότι η απαίτηση υπάρξεως μιας έννομης σχέσεως, όπως αυτή που προτάθηκε από το Βασίλειο του Βελγίου, μεταξύ αυτού που διαθέτει τους πόρους και αυτού που τους λαμβάνει είναι δυσανάλογη καθόσον υπερβαίνει το αναγκαίο για την επίτευξη του σκοπού της οδηγίας 90/364, δηλαδή την προστασία των δημοσίων οικονομικών του κράτους μέλους υποδοχής.

47 Η απώλεια των επαρκών πόρων είναι πάντοτε ένας υποβόσκων κίνδυνος, είτε οι πόροι είναι προσωπικοί είτε προέρχονται από τρίτον, και αυτό ισχύει εξ ίσου για το πρόσωπο που δεσμεύεται να στηρίξει οικονομικά τον δικαιούχο του δικαιώματος διαμονής. Η προέλευση των πόρων δεν έχει επομένως αυτόματη επίπτωση στον κίνδυνο να επέλθει η απώλεια αυτή, δεδομένου ότι η επέλευση του κινδύνου αυτού εξαρτάται από την εξέλιξη των συνθηκών.

48 Ως εκ τούτου, για να προστατευθούν τα νόμιμα συμφέροντα του κράτους μέλους υποδοχής, η οδηγία 90/364 περιλαμβάνει διατάξεις που δίνουν τη δυνατότητα στο κράτος αυτό να λαμβάνει μέτρα σε περίπτωση πραγματικής απώλειας των οικονομικών πόρων, ώστε να αποφεύγεται να επιβαρύνει ο δικαιούχος του δικαιώματος διαμονής τα δημόσια οικονομικά του εν λόγω κράτους.

49 Έτσι, το άρθρο 3 της οδηγίας 90/364 ορίζει ότι το δικαίωμα διαμονής ισχύει για όσο διάστημα οι δικαιούχοι εξακολουθούν να πληρούν τους όρους του άρθρου 1 της οδηγίας αυτής.

50 Η διάταξη αυτή δίνει τη δυνατότητα στο κράτος μέλος υποδοχής να ελέγχει αν οι πολίτες της Ενώσεως που είναι κάτοχοι δικαιώματος διαμονής πληρούν τις σχετικές προϋποθέσεις που προβλέπονται από την οδηγία 90/364 καθ' όλη τη διάρκεια της διαμονής τους. Εξάλλου, το άρθρο 2, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της εν λόγω οδηγίας επιτρέπει στα κράτη μέλη να απαιτούν, εφόσον το κρίνουν αναγκαίο, την εκ νέου θεώρηση της άδειας διαμονής μετά τα δύο πρώτα έτη διαμονής.

51 Από το σύνολο των ανωτέρω σκέψεων προκύπτει ότι το Βασίλειο του Βελγίου, αποκλείοντας, κατά την εφαρμογή της οδηγίας 90/364, στους υπηκόους κράτους μέλους που θέλουν να επικαλεστούν τα δικαιώματα που απορρέουν από αυτή και από το άρθρο 18 ΕΚ, τα εισοδήματα συντρόφου που κατοικεί στο κράτος μέλος υποδοχής, όταν δεν υπάρχει συμβολαιογραφική πράξη που να περιέχει ρήτρα για παροχή υποστήριξης, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το εν λόγω άρθρο 18 ΕΚ και από την εν λόγω οδηγία 90/364.

52 Υπό τις συνθήκες αυτές, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι είναι βάσιμη η πρώτη αιτίαση της Επιτροπής.

Επί της δεύτερης αιτιάσεως, σχετικά με τη διαταγή περί εγκαταλείψεως της επικράτειας που κοινοποιείται στους πολίτες της Ενώσεως οι οποίοι δεν προσκόμισαν εντός συγκεκριμένης προθεσμίας τα απαιτούμενα για τη χορήγηση τίτλου διαμονής έγγραφα

Επιχειρήματα των διαδίκων

53 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η απέλαση πολίτη της Ενώσεως μπορεί να διαταχθεί, εκτός από τις αποφάσεις που εκδίδονται για λόγους δημοσίας τάξεως, ασφάλειας και υγείας, μόνον αν ο ενδιαφερόμενος δεν πληροί τις προϋποθέσεις που προβλέπονται από την κοινοτική νομοθεσία για την άσκηση του δικαιώματος διαμονής ή έπαυσε να τις πληροί.

54 Πάντως, η απόφαση περί απελάσεως που κοινοποιείται από τις βελγικές αρχές στον πολίτη της Ενώσεως αποτελεί στην πραγματικότητα κύρωση για το ότι αυτός δεν προσκόμισε, εντός της ταχθείσας προθεσμίας, τα έγγραφα που απαιτούνται για τη χορήγηση της άδειας διαμονής.

55 Η Επιτροπή εκτιμά ότι το γεγονός ότι ο ενδιαφερόμενος δεν συμμορφώθηκε με τις διοικητικές υποχρεώσεις που απαιτούνται για τη χορήγηση της άδειας διαμονής δεν σημαίνει κατ' ανάγκη ότι δεν πληροί, πράγματι, τις προϋποθέσεις που θέτει η κοινοτική νομοθεσία για την αναγνώριση του δικαιώματος διαμονής. Η αυτόματη κοινοποίηση αποφάσεως απελάσεως αντιβαίνει επομένως στα άρθρα 2 της οδηγίας 90/364, 4 της οδηγίας 68/360, 4 της οδηγίας 73/148, 2 της οδηγίας 93/96 και 2 της οδηγίας 90/365.

56 Με το υπόμνημα αντικρούσεως, το Βασίλειο του Βελγίου υποστηρίζει ότι υπήκοος κράτους μέλους μπορεί να διαμείνει σε άλλο κράτος μέλος πέραν των τριών μηνών μόνον αν πληροί τις προϋποθέσεις που προβλέπονται από διάφορους κανονισμούς και οδηγίες που αφορούν την ελεύθερη κυκλοφορία. Εφόσον πληροί τις εν λόγω προϋποθέσεις, γεγονός που αποδεικνύεται μόνο με την προσκόμιση των εγγράφων που ορίζουν οι ανωτέρω κανονισμοί και οδηγίες, απολαμβάνει της προστασίας που αυτοί παρέχουν και χορηγείται άδεια διαμονής που πιστοποιεί το δικαίωμά του ελεύθερης κυκλοφορίας.

57 Η προσκόμιση των δικαιολογητικών που αποδεικνύουν ότι πληρούνται οι εν λόγω προϋποθέσεις αποτελεί, κατά το Βασίλειο του Βελγίου, όρο sine qua non για την άσκηση του δικαιώματος διαμονής.

58 Συνεπώς, αν ο πολίτης της Ενώσεως δεν προσκομίσει, εντός της ταχθείσας προθεσμίας, η οποία εν προκειμένω είναι πεντάμηνη, τα έγγραφα που είναι απαραίτητα προς απόδειξη ότι πληροί τις προϋποθέσεις για την αναγνώριση του δικαιώματός του διαμονής, πρέπει να θεωρηθεί ότι διέμεινε στο Βέλγιο πέραν των τριών μηνών χωρίς νόμιμο λόγο και, υπό τις συνθήκες αυτές, δικαιολογείται το μέτρο της απελάσεως.

59 Ωστόσο, το Βασίλειο του Βελγίου υπογραμμίζει τον σχετικό χαρακτήρα αυτού του μέτρου απελάσεως. Συγκεκριμένα, το μέτρο αυτό δεν εκτελείται με αναγκαστική εκτέλεση και έχει σκοπό, με την περαίωση της διαδικασίας αιτήσεως της άδειας διαμονής, να πιστοποιηθεί ότι ο οικείος πολίτης της Ενώσεως δεν έχει κανένα τίτλο που του επιτρέπει να διαμείνει στο Βέλγιο πέραν των τριών μηνών.

60 Το Βασίλειο του Βελγίου προσθέτει ότι τίποτε δεν εμποδίζει τον ενδιαφερόμενο να κινήσει νέα διαδικασία αποδείξεως με την οποία μπορεί να προσκομίσει αποδείξεις για το ότι πληροί της προϋποθέσεις διαμονής.

61 Το Ηνωμένο Βασίλειο προβάλλει ότι, όταν ο αιτών τίτλο διαμονής δεν προσκομίζει εντός της ταχθείσας προθεσμίας τις απαραίτητες αποδείξεις, η αρμόδια εθνική αρχή πρέπει να έχει δικαίωμα να λάβει απορριπτική απόφαση όσον αφορά τον αιτούντα αυτόν.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

— Εισαγωγικές παρατηρήσεις

62 Το δικαίωμα των υπηκόων κράτους μέλους να εισέρχονται στο έδαφος άλλου κράτους μέλους και να διαμένουν εκεί, για έναν από τους σκοπούς της Συνθήκης, αποτελεί δικαίωμα που παρέχεται ευθέως από αυτή ή, αναλόγως της περιπτώσεως, από τις διατάξεις που θεσπίζονται για την εφαρμογή της εν λόγω Συνθήκης (βλ., μεταξύ άλλων, την απόφαση της 8ης Απριλίου 1976, 48/75, Royer, Συλλογή τόμος 1976, σ. 203, σκέψη 31).

63 Η χορήγηση άδειας διαμονής σε υπήκοο κράτους μέλους πρέπει να θεωρείται όχι ως συστατική πράξη δικαιώματος, αλλά ως πράξη που αποσκοπεί στην εκ μέρους κράτους μέλους διαπίστωση της ατομικής καταστάσεως υπηκόου άλλου κράτους μέλους από πλευράς των διατάξεων του κοινοτικού δικαίου (προπαρατεθείσα απόφαση Royer, σκέψη 33, και απόφαση της 25ης Ιουλίου 2002, C-459/99, MRAX, Συλλογή 2002, σ. I-6591, σκέψη 74).

64 Ωστόσο, δεδομένου ότι το δικαίωμα διαμονής του άρθρου 18 ΕΚ δεν αναγνωρίζεται χωρίς προϋποθέσεις, στους πολίτες της Ενώσεως εναπόκειται να αποδείξουν ότι πληρούν τις προϋποθέσεις που θέτουν προς τούτο οι σχετικές κοινοτικές διατάξεις.

65 Οι προϋποθέσεις χορηγήσεως της άδειας διαμονής διέπονται, όσον αφορά τους μισθωτούς εργαζομένους, από την οδηγία 68/360· όσον αφορά τους μη μισθωτούς εργαζομένους, από την οδηγία 73/148· όσον αφορά τους σπουδαστές, από την οδηγία 93/96· όσον αφορά τους μισθωτούς και μη μισθωτούς εργαζομένους που έχουν παύσει την επαγγελματική δραστηριότητά τους, από την οδηγία 90/365 και όσον αφορά τους κοινοτικούς υπηκόους που δεν έχουν δικαίωμα διαμονής δυνάμει άλλων κοινοτικών διατάξεων, από την οδηγία 90/364.

— Εξέταση της δεύτερης αιτιάσεως

66 Στην περίπτωση που ο υπήκοος κράτους μέλους δεν είναι σε θέση να αποδείξει ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις του δικαιώματος διαμονής του ως αποδέκτη υπηρεσιών, το κράτος μέλος υποδοχής μπορεί να λάβει μέτρο απελάσεώς του από τη χώρα τηρουμένων των ορίων που επιβάλλει το κοινοτικό δίκαιο (βλ. υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 17ης Φεβρουαρίου 2005, C-215/03, Oulane, Συλλογή 2005, σ. I-1215, σκέψη 55).

67 Πάντως, με τη δεύτερη αιτίαση, η Επιτροπή προσάπτει στη βελγική νομοθεσία το γεγονός ότι η μη προσκόμιση από υπήκοο κράτους μέλους, εντός συγκεκριμένης προθεσμίας, των δικαιολογητικών που είναι απαραίτητα για τη χορήγηση άδειας διαμονής συνεπάγεται αυτομάτως την κοινοποίηση αποφάσεως περί απελάσεως.

68 Το μέτρο αυτό της αυτόματης απελάσεως θίγει την ίδια την ουσία του δικαιώματος διαμονής, το οποίο παρέχεται ευθέως από το κοινοτικό δίκαιο. Ακόμη και αν το κράτος μέλος μπορεί, ενδεχομένως, να λάβει το μέτρο της απελάσεως στην περίπτωση που ο υπήκοος του κράτους μέλους δεν είναι σε θέση να προσκομίσει, εντός συγκεκριμένης προθεσμίας, τα έγγραφα που αποδεικνύουν ότι πληροί τις απαιτούμενες οικονομικές προϋποθέσεις, ο αυτόματος χαρακτήρας του μέτρου απελάσεως, όπως αυτός της βελγικής νομοθεσίας, το καθιστά δυσανάλογο.

69 Συγκεκριμένα, λόγω του αυτοματισμού της αποφάσεως περί απελάσεως, η νομοθεσία αυτή δεν παρέχει τη δυνατότητα να ληφθούν υπόψη οι λόγοι για τους οποίους ο ενδιαφερόμενος δεν προέβη στις αναγκαίες διοικητικές ενέργειες και η ενδεχόμενη δυνατότητά του να αποδείξει ότι πληροί τις απαραίτητες προϋποθέσεις από τις οποίες η κοινοτική νομοθεσία εξαρτά το δικαίωμά του διαμονής.

70 Συναφώς, είναι άνευ σημασίας το γεγονός ότι, στην πράξη, δεν εκτελούνται άμεσα οι αποφάσεις απελάσεως. Η βελγική νομοθεσία, ιδίως δε τα άρθρα 45, 51 και 53 του βασιλικού διατάγματος, προβλέπει προθεσμίες μετά την παρέλευση των οποίων οι εκδοθείσες αποφάσεις απελάσεως καθίστανται εκτελεστές. Εν πάση περιπτώσει, ο υποτιθέμενος σχετικός χαρακτήρας των αποφάσεων απελάσεως ουδόλως μειώνει το γεγονός ότι τα μέτρα αυτά είναι δυσανάλογα με τη σοβαρότητα της παραβάσεως και ενδέχεται να αποτρέψουν τους πολίτες της Ενώσεως από το να ασκήσουν το δικαίωμά τους ελεύθερης κυκλοφορίας.

71 Βάσει των προεκτεθέντων, η δεύτερη αιτίαση που προέβαλε η Επιτροπή πρέπει να θεωρηθεί βάσιμη.

72 Συνεπώς, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι:

— το Βασίλειο του Βελγίου, αποκλείοντας, κατά την εφαρμογή της οδηγίας 90/364 στους υπηκόους κράτους μέλους που θέλουν να επικαλεστούν τα δικαιώματα που απορρέουν από αυτή και από το άρθρο 18 ΕΚ, τα εισοδήματα συντρόφου που κατοικεί στο κράτος μέλος υποδοχής, όταν δεν υπάρχει συμβολαιογραφική πράξη που να περιέχει ρήτρα για παροχή υποστήριξης, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το εν λόγω άρθρο 18 ΕΚ και από την εν λόγω οδηγία·

— το Βασίλειο του Βελγίου, προβλέποντας τη δυνατότητα να κοινοποιείται αυτομάτως απόφαση περί απελάσεως στους πολίτες της Ενώσεως που δεν έχουν προσκομίσει εντός συγκεκριμένης προθεσμίας τα αναγκαία για τη λήψη τίτλου διαμονής έγγραφα, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 2 της οδηγίας 90/364, από το άρθρο 4 της οδηγίας 68/360, από το άρθρο 4 της οδηγίας 73/148, από το άρθρο 2 της οδηγίας 93/96 και από το άρθρο 2 της οδηγίας 90/365.

Επί των δικαστικών εξόδων

73 Κατά το άρθρο 69, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, εφόσον υπάρχει σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Δεδομένου ότι η Επιτροπή διατύπωσε σχετικό αίτημα και το Βασίλειο του Βελγίου ηττήθηκε, πρέπει αυτό να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα. Κατά την παράγραφο 4, πρώτο εδάφιο, του ιδίου άρθρου, τα κράτη μέλη που παρεμβαίνουν στη δίκη φέρουν τα δικαστικά τους έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τμήμα μείζονος συνθέσεως) αποφασίζει:

1) α) **το Βασίλειο του Βελγίου, αποκλείοντας, κατά την εφαρμογή της οδηγίας 90/364 στους υπηκόους κράτους μέλους που θέλουν να επικαλεστούν τα δικαιώματα που απορρέουν από αυτή και από το άρθρο 18 ΕΚ, τα εισοδήματα συντρόφου που κατοικεί στο κράτος μέλος υποδοχής, όταν δεν υπάρχει συμβολαιογραφική πράξη που να περιέχει ρήτρα για παροχή υποστήριξης, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το εν λόγω άρθρο 18 ΕΚ και από την εν λόγω οδηγία·**

β) **το Βασίλειο του Βελγίου, προβλέποντας τη δυνατότητα να κοινοποιείται αυτομάτως απόφαση περί απελάσεως στους πολίτες της Ενώσεως που δεν έχουν προσκομίσει εντός συγκεκριμένης προθεσμίας τα αναγκαία για τη λήψη τίτλου διαμονής έγγραφα, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 2 της οδηγίας 90/364, από το άρθρο 4 της οδηγίας 68/360, από το άρθρο 4 της οδηγίας 73/148, από το άρθρο 2 της οδηγίας 93/96 και από το άρθρο 2 της οδηγίας 90/365.**

2) **Καταδικάζει το Βασίλειο του Βελγίου στα δικαστικά έξοδα.**

3) **Το Ηνωμένο Βασίλειο της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας φέρει τα δικαστικά του έξοδα.**

(υπογραφές)